

STORTINGET

Representantforslag 178 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene **Andreas Sjalg Unneland, Grete Wold og Freddy André Øvstegård**

Dokument 8:178 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Grete Wold og Freddy André Øvstegård om å utvikle og styrke meddommertjenesten

Til Stortinget

Bakgrunn

Dagens ordning med meddommere gjenspeiler ikke befolkningen i tilstrekkelig grad. Svært få av dagens meddommere er født på 1990-tallet. En undersøkelse NRK har gjennomført, viser at majoriteten av meddommere i dag er over 50 år. En undersøkelse foretatt av Domstoladministrasjonen i 2018 viser at den typiske meddommeren er over 50 år og har to norske foreldre. Undersøkelsen viste at kun 2,8 pst. er under 30 år. 95 pst. av meddommerne er født i Norge og kun 5 pst. er født utenfor landet. 7,7 pst. har minst én forelder født utenfor Norge. Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) utgjorde innvandrerbefolkningen i 2023 16 pst. av totalbefolkningen i Norge. Det betyr at innvandrerbefolkningen er underrepresentert i meddommerutvalgene. Forslagsstillerne viser til at dagens organisering av ordningen er en del av forklaringen på dette problemet.

En meddommer er en person som er valgt av kommunen til å delta i behandling av blant annet straffesaker i både tingretten og lagmannsretten. Meddommere er til for å representere «likemenn», og de dømmer i rettssaker sammen med én eller flere fagdommere som er utdannede jurister. For å være meddommer må man være mellom 21 og 70 år, norsk eller nordisk statsbor-

ger, eller folkeregistrert som bosatt i Norge de siste tre årene.

Meddommere deltar i straffesaker i tingretten, i lagmannsretten i saker hvor skyldspørsmålet skal avgjøres, og i saker hvor det skal utmåles straff for alvorlige forbrytelser. Hvis partene krever det, kan det også være meddommere i sivile saker. Det er frivillig å melde seg til vervet som meddommer, men hvis man blir valgt, plikter man å stille opp i retten dersom man blir innkalt. I dag er det slik at det er kommunestyret eller bystyret som velger meddommere for en periode på fire år.

For å være meddommer kan man ikke være praktiserende advokat, advokatfullmektig eller politi, eller ha offentlige verv, som stortingsrepresentant eller statsforvalter. Det stilles også krav til meddommerens lovlighet. Man kan ikke være meddommer hvis man har rulleblad.

Videre er det slik at meddommere som ikke er i et ansettelsesforhold, får 250 kroner per oppmøtedag. Dette gjelder studenter, pensjonister, arbeidsledige, trygdede og så videre. Denne kompensasjonen har ikke blitt justert på over 40 år. De som får lønn fra arbeidsgiver, får ikke noen særskilt godtgjørelse. Den som blir trukket i lønn av arbeidsgiver, har krav på å få kravet dekket.

Ordningen med at kommunene utpeker meddommere, er relativt lik i Norden. I andre land som England og USA ivaretar de lekmannsprinsippet gjennom jurytjeneste der juryens medlemmer trekkes fra manntallet.

I 2021 gjorde NRK en undersøkelse blant de drøyt 17 000 meddommerne i landets ti største kommuner. Disse kommune er blant annet Drammen, Oslo, Asker, Bergen og Trondheim. Resultatet viser at det gjennom-

gående er en lav andel meddommere født på 1990-tallet. De over 50 år dominerer i norske rettssaler.

Tall fra SSB viser at over 75 000 unge under 29 år fikk en straff av rettssystemet i 2020. Den yngste aldersgruppen utgjør hele 26 prosent av dem som ble straffedømt det året. Meddommerordningen har fått kritikk etter som den ikke avspeiler befolkningen. Ordningen er særdeles viktig for å ivareta noen av de viktigste rettsprinsippene en har i Norge. Målet med ordningen er at man skal dømmes av sine likemenn, ikke av et elderråd. Men slik situasjonen er i dag, avspeiler ikke meddommerne den øvrige befolkningen. Meddommersystemet er særlig viktig fordi det gir straffeprosessen legitimitet og en demokratisk forankring.

Svært skeiv aldersfordeling, slik det er i dag, spiller også en rolle for resultatet av rettssaken. I USA ble det gjennomført en undersøkelse publisert i 2014 av forskere fra Carnegie Mellon University, Duke University og University of Gothenburg, hvor det ble forsket på hvilken rolle alderen på jurymedlemmer spilte i over 700 saker hvor grove forbrytelser var involvert. Forskningen konkluderte med at sannsynligheten for dom øker desto høyere gjennomsnittsalderen til juryen er. De kom også frem til at det er et tydelig skille mellom domfellelsesraten for juryer som har en gjennomsnittsalder på under 50 år, og juryer hvor gjennomsnittsalderen er over 50 år. Sistnevnte gruppe har en høyere domfellelsesrate enn den yngre gruppen. Samme forskning pekte også på at domfellelsesraten øker med ett prosentpoeng når gjennomsnittsalderen til juryen øker med ett år.

Det å ha meddommere som er representative for den øvrige befolkningen, er derfor en viktig del av prosessen rundt rettferdig rettergang. Å ha alminnelige bor-

gere som meddommere styrker folks kjennskap til rettssystemet og har med det et tillitskapende element.

For å styrke prinsippet om at man skal dømmes av likemenn, er det behov for å utrede hvordan man kan organisere ordningen på en bedre måte gjennom for eksempel plikt til å tjenestegjøre som meddommer, øke honoraret for meddommere og se om man skal ha løpende opptak til ordningen.

Selv om det er behov for å se bredere på ordningen, er det en rekke tiltak som kan iverksettes for å bedre den allerede eksisterende ordningen, som å utarbeide retningslinjer for valg av meddommere for å sikre bedre representasjon og utarbeide en opptrappingsplan for å øke kompensasjonen for meddommere.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om endringer i dagens meddommerordning slik at meddommere i større grad gjenspeiler befolkningen. Utredningen skal se på alternativer som plikt til å tjenestegjøre som meddommer, økt honorar for meddommere og løpende opptak til ordningen.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake med en opptrappingsplan for å øke honoraret for meddommere.
3. Stortinget ber regjeringen utarbeide føringer for hvordan man skal sikre tilstrekkelig representasjon i valget av meddommere.

23. mars 2023

Andreas Sjalg Unneland

Grete Wold

Freddy André Øvstegård